

Veterinær Johan Teige
Lundsbakken 3
2414 Elverum
e-post: johan.teige@gmail.com

Elverum, 24.10.2022

Landbruks- og matdepartementet
postmottak@lmd.dep.no

Innspill til Stortingsmelding om dyrevelferd.

Dette innspillet handler om dyrevelferdsloven har bidratt til en styrking av velferden for dyr på individnivå i lys av lovens hovedparagraf (§ 3) og en drøfting av om, og eventuelt på hvilken måte dyrevelferdsloven har bidratt forbedring av dyrs velferd i forhold til dyrevernloven fra 1974. Tre temaer er valgt ut. Dette er lakselusproblematikk i oppdrettsnæringen, transport og intensivt oppdrett av slaktekylling og beitedyrs risiko på utmarksbeite. Det er nærliggende å drøfte om målsettingene som ble skissert i Stortingsmelding nr. 12 (2002-2003) fortsatt gjelder, om de er oppnådd eller om de allerede er et tilbakelagt stadium.

I tillegg påpekes behovet for konsekvensutredning mht. dyrevelferd ved utbygging og arealdisponeringer samt forhold vedrørende oppstalling av storfe som holdes i ekstensive driftsformer og regelverket som regulerer bedøving av oppdrettshjort ved slaktning.

Stortingsmelding nr. 12 (2002-2003) om dyrehold og dyrevelferd

Grunnlaget for loven om dyrevelferd fra 2010 finnes i Stortingsmelding nr. 12 (2002-2003) om dyrehold og dyrevelferd. Foruten å beskrive både kortsiktige og langsiktige målsettinger for å bedre velferden til dyr i Norge, hadde meldingen en grundig gjennomgang av kunnskapsstatus om dyrs evner og behov. Meldingen beskriver dessuten en etisk plattform (Se sluttnote) ⁱ⁾ som ble lagt til grunn for den nye loven.

Bakgrunnen for Stortingsmeldingen og lovforslaget var at det siden den forrige dyrevernloven trådte i kraft i 1974, hadde skjedd store strukturendringer i norsk husdyrbruk og vært en betydelig utvikling i kunnskapen om dyrs evner og behov, kombinert med våre høye etiske mål for hvordan vi ønsket at dyr skal behandles i samfunnet. Strukturendringene i norsk husdyrbruk gjaldt særlig økte besetningsstørrelser, mekanisering som medførte mindre kontakt mellom røkter og dyr og framfor alt at fiskeoppdrett hadde blitt en del av norsk husdyrbruk og matproduksjon.

En vesentlig premiss for loven var anerkjennelsen av at dyr har egenverdi i tillegg til å ha nytteverdi for mennesket. Det ble i tillegg lagt vekt på at loven skulle være en moderne lov som beskytter dyrene ut i fra faglig kunnskap og med utgangspunkt i hva som er i dyrenes interesse. Loven som i det alt vesentlige ble fastsatt i samsvar med lovutkastet som ble sendt på høring i november 2007, ga således hjemmelsgrunnlag for både allerede eksisterende og nye forskrifter på dyrevelferdsområdet.

Dyrs egenverdi

Hovedparagrafen i kapittelet med generelle bestemmelser i det opprinnelige lovforslaget ble innledet med en formulering om at dyr har egenverdi uavhengig av den nytteverdien de måtte ha for mennesker.

I forslaget som ble forelagt Stortinget i Ot.prp.15 (2008-2009) hadde Landbruks- og matdepartementet fjernet nettopp denne formuleringen. Selv om Landbruks- og matdepartementet ønsket å videreføre at dyr har egenverdi som et viktig fundament for loven og dens formål, begrunnet Departementet fjerningen med at *"Det vil ikke ha noen dyrevelferdsmessige konsekvenser å ta inn begrepet egenverdi i lovteksten. Som nevnt vil begrepet kun ha en symbolverdi og ikke i seg selv bidra til bedre dyrevelferd. I den lovtekniske gjennomgangen av utkastet kom man derfor frem til at det ikke var nødvendig å ha begrepet med i selve lovteksten. Begrepet ligger til grunn for lovens formålsbestemmelse og lovens materielle bestemmelser, og disse vil i tilstrekkelig grad ivareta dyrevelferdshensynet."* Dette framgår av Landbruksminister Lars Peder Bræks brev til næringskomiteen i Stortinget den 10. februar 2009 i forbindelse med behandling av lovsaken.

Landbruks- og matdepartementet la dermed grunnlaget for en innsnevret tolkning av «dyrs egenverdi» selv om det i OT prop-en omtalte at begrepet antas å være lett forståelig. Uttalelsen fra statsråden har således trolig bidratt til at betydningen av begrepet i lovmessig forstand fikk liten betydning.

Stortinget vedtok likevel den innledende hovedparagrafen slik den opprinnelig ble formulert i lovforslaget med begrunnelse om at det ønsket å understreke at dyr har egenverdi. Dyrs egenverdi må ses i sammenheng med målsettingen om at hvert enkelt individ i en flokk med dyr skal oppleve å leve i tilfredsstillende omgivelser.

EU har til sammenligning nedfelt i traktaten om Den Europeiske unions virkemåte, i Artikkel 13, at det ved utarbeidingen og gjennomføringen av Unionens politikk på områdene landbruk, fiskeri, transport, det indre marked, forskning og teknologisk utvikling og romfart, *fullt ut skal tas hensyn til velferden for dyr som sansende vesener, samtidig som medlemsstatenes lover eller forskrifter og tradisjoner knyttet særlig til religiøse ritualer, kulturelle tradisjoner og regionale skikker skal respekteres.*

Individfokus.

Selv om hvert enkelt husdyrhold består av et stort antall dyr, legger dyrevelferdsloven til grunn hvert enkelt dyrs evne til å mestre miljøet det lever i. Dette gjenspeiles også i definisjoner av dyrs velferd. En mye brukt definisjon av dyrevelferd er fra professor Donald Broom i Cambridge, England som i 1993 formulerte denne definisjonen: *"The welfare of an individual is its state as regards its attempts to cope with its environment"*.

Til formålsparagrafen beskrev Landbruks- og matdepartementet at *«Dyrevelferd er i utgangspunktet en beskrivelse av tilstanden hos et enkelt individ. Når velferdsbegrepet skal anvendes på besetningsnivå, eller i en fiskemerid, må det rettes spesiell oppmerksomhet mot de individer som kommer dårligst ut. Samtidig vil den samlede dyrevelferden kunne sies å være god, selv om ikke samtlige enkeltindividers velferd er tilfredsstillende.»*

I Ot.prp. formulerte Landbruks- og matdepartementet det slik: *«Det er dermed dyrets følelser som frykt, smerte, frustrasjon, velbehag og lystfølelse, eller snarere balansen mellom positive og negative opplevelser, som er bestemmende for velferden. Ved å ta utgangspunktet i dyrets opplevelse er en relevant definisjon at dyrevelferd er individets subjektive opplevelse av sin mentale og fysiske tilstand som følge av dets forsøk på å mestre sitt miljø. Andre forhold som også kan inngå dyrevelferd er dyrets mulighet til å utøve artsspesifikk, naturlig atferd og utfolde sitt biologiske potensial.»*

Driftsformer med mange individer

I husdyrbruket er det særlig driftsformer med oppdrettsfisk og fjørfe som har et høyt antall individer i en flokk. I noen tilfeller kan også småfehold anses som dette.

Fiskeoppdrett.

Når det gjelder oppdrettsfisk har utviklingen mot stadig større driftsenheter vært voldsom, og dette har ført med seg store utfordringer mht. helsetilstand og velferd hos hvert enkelt individ. Et av hovedproblemene i for oppdrettsfisk i havet har vært lakselus, en ektoparasitt som fester seg på huden og suger blod. Det er betegnende at dette i mange år først og fremst ble sett på som et problem i forhold til frykt for reduksjon av villaksbestanden, og ikke som et dyrevelferds- og dyrehelseproblem for individene i oppdrettsmærene.

Luseproblematikk er velkjent også i husdyrbruket på land, hvor dette har vært forbundet med høy dyretetthet og suboptimale miljøbetingelser. Løsningen i disse driftsformene har i tillegg til behandling av angrepne dyr, vært nettopp å forebygge med å forbedre miljøbetingelsene og redusere dyretettheten. Men i oppdrettsnæringen har derimot løsningene vært å pøse på med stadig nye behandlingsmetoder etter hvert som de tradisjonelle fikk redusert effekt pga. resistensutvikling. De nye metodene har i stadig større grad medført økte stressbelastninger og dermed dårligere dyrevelferd for individene som har blitt utsatt for behandlingsmetodene. Metodene som har vært benyttet etter at velprøvde medikamenter mistet effekt som formalinbehandling og varmt vann har i mange tilfeller ikke vært dyrevelferdsmessig forsvarlige. I et dyrevelferdsperspektiv og med en målsetting om en etisk bærekraftig forbedring av oppdrettsnæringen burde dette ha vært unngått. Det kan stilles spørsmål ved om dette har vært i samsvar med målsettingene som ble listet i dyrevelferdsmeldingen fra 2002-2003 og innenfor rammen av dyrevelferdslovens bestemmelser (Bl.a. §§ 8, 9 og 24, punkt b).

Det vises for øvrig til Rådet for dyreetikk sine uttalelser om bruk av rensefisk på en etisk og velferdsmessig forsvarlig måte i norske oppdrettsanlegg i 2020 og om termisk avlusing i norsk oppdrettsnæring i 2022.

Fjørfehold

Høns og kalkun er de minste og kanskje mest sårbare av de landlevende vanlige husdyrartene i Norge. De er omfattet av detaljerte forskrifter med hjemmel i dyrevelferdsloven, som omfatter både driftsforhold ved avl, oppdrett, transport og avliving. Det er påfallende at bestemmelsene i mange sammenhenger er utformet slik at belastningene som vi tillater at disse husdyrartene settes for er større enn de mindre sårbare artene. Da blir spørsmålet om hvordan individhensynet i dyrevelferdsloven har blitt tilstrekkelig og tilfredsstillende ivaretatt.

Slaktekyllingoppdrett

I 2002/2003 var kravet for hold av slaktekylling at det kunne være maksimalt 34 kg levende dyr pr m² areal. Målsettingen i dyrevelferdsmeldingen var at dyretettheten skulle reduseres, men at produksjoner som oppfylte nærmere angitt kriterier om dyrehelse og -velferd kunne innvilges en større tetthet enn andre. Dette har også skjedd. I dag kan det tillates inntil 36 kg levende kylling pr m². Et av kriteriene er at de fleste dyr på slaktetidspunktet ikke skal ha etseskader (= brannsår pga. et etsende miljø på underlaget) på føttene. Etseskader på føttene (og på brystpartiet) kan oppstå hvis strøet på golvet i kyllinghusene og dermed også lufta i kyllinghusene inneholder for mye ammoniakk fra urin og avføring. Ved slakting

undersøkes 200 føtter (= 100 dyr) fra hvert parti som slaktes. Hvis mindre enn 80 av føttene (= 40 dyr) har etseskader er kravet oppfylt. Hvis mindre enn 40 av 100 dyr har etseskader kan dermed dyretettheten være opptil 36 kg pr. m². Vi tillater dermed at mange slaktekylling kan ha etseskader under føttene pga. et etsende underlag i kyllinghusene. Det kan stilles spørsmål ved om individhensynet og dyrevelferdslovens § 24 a dermed er tilstrekkelig ivaretatt når vi tillater at dyr kan holdes slik at inntil 40 % av dyra kan få etseskader fra underlaget de går og ligger på hele livet.

Transport av slaktekylling

For næringsmessig transport av fjørfe gjelder forordning (EF) nr. 1/2005 av 22. desember 2004 om vern av dyr under transport og tilknyttede aktiviteter samt nasjonale tilleggsbestemmelser. Ved transport av for firbente landlevende husdyr til slakteri er det fastsatt en nasjonal generell grense på 8 timer for transporttid (11 timer i Nordland, Troms og Finnmark) inkludert lasting og lossing. En tilsvarende nasjonal begrensning er ikke fastsatt for fjørfe som dermed iht. EU forordningen i praksis kan transporteres i 12 timer eksklusive lasting og lossing. For de mest sårbare av våre landlevende husdyrarter tillates m.a.o. de største og lengste transportpåkjenningene. Selv om husdyrnæringene har utviklet gode transportinnretninger for langvarige transporter av slaktekylling, er dette teknisk svært sårbare systemer med stor lastekapasitet. En liten svikt kan ha fatale konsekvenser for mange enkeltindivider, og slik svikt oppstår flere ganger hvert år. Men når uhellene omgjøres til en prosentandel av den totale slaktemengden er det få som bryr seg. Normalt regnes det med en dødelighet under transport av kylling på under 0,1 %, noe som innebærer at det kan dø noen kyllinger på hvert eneste lange transportoppdrag.

Antallet dyr som ikke dør, men som har blitt utsatt for en belastning som ikke medførte død, men likevel påførte dyr en større eller mindre ekstra påkjenning regnes ikke.

En nasjonal regulering av transporttiden for fjørfe som begrenser transport av slaktedyr mer enn transportforordningen i EU, vil kunne bidra til at kyllinger og utrangerte verpehøner ikke transporteres f.eks. på fjelloverganger mellom landsdelene i Norge om vinteren. Det vil også kunne bidra til å opprettholde en mer desentralisert struktur på slakteriene, noe som vil resultere i mer kortreist matproduksjon.

Transportregelverket for fjørfe har i tillegg en svakhet mht. definisjon av transporttiden, da det er vanlig praksis å la dyr som har blitt transportert til slakteriet bli værende i transportkassene inntil slakteprosessen skal begynne. Ventetiden på slakteriet kan dermed for dyrene oppleves som en del av transporten, mens den for bedriften hvor dyra slaktes betraktes som oppstalling på slakteriet etter gjennomført transport.

Konklusjon om individhensynet

Eksemplene fra oppdrettsnæringen og fjørfenæringen viser at styrkingen av individhensynet slik det var tiltenkt etter dyrevelferdsloven ikke har blitt oppfylt. Fortsatt blir enkeltdyrs velferd lite vektlagt i driftsformer som omfatter et stort antall enkeltindivider.

Beitedyr og risiko på utmarksbeite

Etter fredningen av de store rovdyrene på 1970-tallet, har antallet rovdyr som lever i naturen, i områder som samtidig er beiteområder for særlig sau økt jevnt, og det har vært fastsatt flere forvaltningsplaner og bestandsmål. I takt med økningen av rovviltbestandene har konflikten mellom beitedyrinteressene og rovviltinteressene eskalert. I løpet av alle årene har det ikke vært utarbeidet noen tilsvarende forvaltningsplan for beitedyr.

Høyesterett avsa i 2006 dom i en sak der 12 sauebønder i Rendalen hadde gått til sak mot Landbruks- og matdepartementet fordi dyrevernemnda i Rendalen ila de et forbud etter dyrevernloven mot å slippe sau i utmarka på grunn av fare for angrep av ulv. I høyesterettsdommen vant saksøkerne frem med krav om kompensasjon og dyrevernemndas vedtak om forbud mot beiteslipp ble kjent ugyldig. Følgende generelle konklusjoner ble trukket som følge av dommen av Landbruks- og matdepartementet i samråd med regjeringsadvokaten:

- *Dyrevernloven gjelder for dyr på utmarksbeite og dyreeier har etter loven ansvar for at husdyr på beite ikke lider eller kommer i fare for å lide på grunn av rovdyr*
- *Hvis dyr på beite står i fare for å lide i utrensmål som følge av rovdyrfare, kan tilsynsmyndighet fatte vedtak om nedsanking/beiterestriksjoner*
- *Vedtak kan være betinget, det vil si rovdyrangrep trenger ikke å ha funnet sted, men vedtak vil bli utløst ved angrep*
- *Tilsynsmyndighet kan fatte vedtak om forbud mot slipp på beite i områder med stor rovdyrfare*
- *Pålegg om beiterestriksjoner som ikke er tidsbegrenset vil være ugyldige hvis de trekkes ut i tid*
- *De økonomiske og praktiske byrder som dyreeier påføres er av betydning for den tidsmessige rekkevidden av beiterestriksjoner*

Dette var før dyrevelferdsloven tok til å gjelde, men under behandlingen av dyrevelferdsloven i Stortinget bemerket næringskomiteens flertall at «*Rendalsdommen tydeliggjør at det er ubestridt at akutt nedsanking i en akuttsituasjon ligger innenfor dyreeiers plikter, og dommen påpeker også at tidsbegrensede beitenekt ligger innenfor gjeldende dyrevernlov. Flertallet legger derfor til grunn at gjeldende rettstilstand videreføres, slik den er kommet til uttrykk i Høyesteretts avgjørelse.*»

Landbruks- og matdepartementet har senere gjort det vanskelig for tilsynsmyndigheten å håndheve denne rettstilstanden, bl.a. ved å be om «forhåndsinformasjon» når det har vært aktuelt å fastsette «beitenekt» (Jf. brev fra Landbruks- og matdepartementet til Mattilsynet 10.2.2012, ref. 201200237).

Det synes åpenbart at småfe i mange tilfeller har vært sluppet, og holdt på utmarksbeite i strid med rettstilstanden som «Rendalsdommen» fastsatte, uten at Mattilsynet har hatt mulighet til å gripe inn. Miljøvernmyndighetene synes å ha blitt overlatt ansvaret for å forvalte rovviltproblematikken på vegne av Regjeringen. Konflikten mellom fredet rovvilt og bruk av utmark som husdyrbeite har i mange tilfeller medført uverdige dyrevelferdsmessige omgivelser for mange beitedyr uten at Landbruks- og matdepartementet har vist tilstrekkelig ansvar som overordnet myndighet for dyrevelferden for landlevende husdyr. Det vises for øvrig til Rådet for dyreetikk sin uttalelse om rovvilt og beitende husdyr i 2010.

Konklusjon om risiko for beitedyr på utmarksbeite

Å la beitedyr beite fritt på utmarkebeite er i utgangspunktet et velferdsgode for dyra. Men driftsformen er bare forenlig med god dyrevelferd dersom friheten innebærer en akseptabel risiko for dyra i forhold til å bli skadet eller drept uavhengig av hva årsakene til dette kan være. I en del områder i Norge har risikoen for beitedyr i lange perioder vært for stor. En av grunnene til dette er at rovvilt i de siste 50 årene har kommet tilbake i norsk fauna i økende grad. Selv om tapstallene for sau på utmarksbeite i nasjonale statistikker viser relativt lave tap, har de for noen enkeltbesetninger være uakseptabelt høye.

Rovvilt og frittgående beitedyr i samme område uten bedre tilsyn enn beitedyra vanligvis får i dag, er ikke forenlig med god dyrevelferd. Det vanskelig å anse den vanligste driftsformen med fritt beite i utmark uten kontinuerlig tilsyn å være innenfor rammen av dyrevelferdsloven der det samtidig finnes rovvilt. Dette åpner for en vesentlig framtidig forbedring på dyrevelferdsområdet i Norge.

Virkemiddelbruk ved brudd på dyrevelferdsloven

En vesentlig endring med dyrevelferdsloven var at det ble åpnet for at dyreeiere kunne fratras retten til å holde dyr gjennom forvaltningsvedtak og ikke bare gjennom rettslig dom, og at dyreeiere og andre kunne ilegges overtredelsesgebyr. Dette har medført en stor endring, men den allmennpreventive effekten vil nok ytterligere kunne forbedres ved en styrking av Mattilsynets kapasitet og økning av tilsynsmyndighetens tilsynsfrekvens i husdyrhold.

Forholdet mellom dyrevelferdsloven og plan- og bygningsloven

Planer som omfattes av plan- og bygningsloven skal konsekvensutredes. I forskrift om konsekvensutredninger § 21, er det listet opp en oversikt over elementene eller tema som skal identifiseres og utredes. Hensynet til dyrs velferd er ikke blant disse. Her kan nevnes noen eksempler hvor dette kunne vært aktuelt:

- Et område ved Herøya i Telemark ble planert og fylt opp med tanke på industriutbygging. På dette området levde en populasjon av salamandere som ble levende begravet da området ble fylt opp og planert.
- Ved utbygging og etablering av flyplasser er flystøy omfattet av konsekvensutredninger i forhold til belastning av menneskers trivsel og velferd, men hvordan dette påvirker dyrene er ikke noe tema.

I noen grad ivaretar konsekvensutredninger hensynet til dyreliv som omfattes av naturmangfoldsloven, men husdyrpopulasjoner er dermed ikke omfattet, og neppe heller viltlevende dyrs velferd dersom et planlagt tiltak ikke kan anses som en trussel for artenes overlevelse. Å innlemme hensyn til både viltlevende og tamme dyrs velferd i faktorer som skal konsekvensutredes i planer som omfattes av plan- og bygningsloven bør derfor vurderes.

Oppstalling av storfe i enkle tilholdsrom

Oppdrett av kjøttfe har i det siste tiåret hatt en stor økning. Ifølge Animalias årsrapporter «Kjøttets tilstand» for 2021, og for 2012 var det pr 1. mars 2021 nær 105 000 ammekyr i nesten 6000 ammekubesetninger i Norge. 10 år tidligere var det vel 65 000 ammekyr i nesten 5000 dyrehold. Oppstallingsformen har i stigende grad vært i enkle driftsbygninger uten oppvarming. Nyere kunnskap har vist at storfe godt kan tåle oppstalling i slike kalde omgivelser om vinteren. Men storfe benytter en stor del av døgnet for drøvtygging, og trenger for dette en godt egnet liggeplass. I den kalde årstiden er de derfor avhengig av et lunt liggeunderlag, noe som kan skapes på dypstrø med en talle som har varmegang pga bakeriell forbrenning. En godt fungerende talle med varmegang er ofte en mangel i slike

ekstensive driftsformer for storfe. Mange storfe holdes derfor på en måte som resulterer i ganske dårlig velferd på tross av at de har gode bevegelsesmuligheter og god plass.

Avliving av oppdrettshjort

Forskrift om avliving av dyr og forskrift om dyrevern i slakterier gir åpning for at oppdrettshjort kan bedøves og avlives med geværskudd med fritt prosjektil i hodet og etterfølgende avblødning i hegnet før de fraktes til slakteriet for videre slaktebehandling. Dette har blitt ansett som den mest skånsomme bedøvnings- og avlivingsmetoden for oppdrettshjort. Metoden har en ulempe i forhold til andre bedøvnings- og avlivingsmetoder ved at det er en forhøyet risiko for å skade dyret i forbindelse med avlivingen.

Da EFSA (Den europeiske vitenskapskomiteen for trygg mat) vurderte aktuelle bedøvnings- og avlivingsmetoder for oppdrettshjort i 2006, ble metoden som senere er tillatt for oppdrettshjort i Norge og som har blitt utbredt som den vanligste avlivingsmetoden for dyrehold med denne driftsformen bare anbefalt for oppdrettshjort som blir holdt under særdeles ekstensive driftsformer. EFSA henviste om dette til en inndeling i tre nivåer av ekstensiv drift (Se sluttnote)ⁱⁱ. Metoden med bedøving og avliving i hegnet ble vurdert som den best egnede i driftsformer som helt mangler innretninger for håndtering av dyr, og hvor dyra bare blir fanget inn for å bli slaktet. (*«Deer are classified in relation to their farming system, as described in the scientific report. Red and fallow deer under very extensive management (low animal density, 3rd Category Deer Farms) are considered to be at very high welfare risk if subjected to handling and restraint, and transport. Hence the best method of killing these animals that are not adapted to human contact is to shoot them in situ, i.e. in a field where they are kept or in a collecting area, with minimal handling.»*)

I Norge holdes oppdrettshjort vanligvis slik at de er tilvendt noe menneskelig håndtering. Dette åpner for bruk av en bedøvnings- og avlivingsmetode som har mindre risiko for skading av dyrene enn skyting med fritt prosjektil. Regelverket i Norge er dermed på dette området neppe i samsvar med EFSA's anbefalinger.

Sluttnoter:

ⁱ Etisk platt form i St.meld. nr. 12 (2002 – 2003) om dyrehold og dyrevelferd

- Dyr har egenverdi. Håndtering av dyr skal skje med omsorg og respekt for dyrs egenart. Dette innebærer å ta utstrakt hensyn til dyrs naturlige behov og aktivt forebygge sykdom, skader og smerte.
- Personer som har dyr i sin varetekt, skal ha kunnskap om dyrets atferdsbehov og dets krav til ernæring, sosialt og fysisk miljø. Personer som har dyr i sin varetekt, har ansvaret for at dyr får dekket sine grunnleggende behov, og at de får forsvarlig hjelp ved sykdom og skade.
- Dyr skal holdes i miljø som gir god livskvalitet.
- Funksjonsfriske dyr - fysisk og psykisk - skal være en forutsetning for alle typer avl.
- Før nye tekniske løsninger tas i bruk, skal det sannsynliggjøres at de ikke medfører redusert dyrevelferd. Nye driftsformer må belaste dyrene minst mulig.

ⁱⁱ EFSA: Vitenskaplig rapport om bedøving og avliving av bl.a. oppdrettshjort fra 2006

The welfare aspects of the main systems of stunning and killing applied to commercially farmed deer, goats, rabbits, ostriches, ducks, geese and quail. Adopted by the AHAW panel on 13th February 2006:

“Another factor that differentiates deer farming is the type of management, which can vary from a very high level (1st Category Deer Farms, which are those provided with adequate fencing, paddocks and raceways connected to proper deer handling crushes where deer are routinely handled and can be individually captured), to 2nd Category farms with rudimentary handling facilities, where deer are seldom captured as a group to very low standards (3rd Category Deer Farms) lacking of any form of deer handling facilities, and where the animals are collected only at slaughtering time, i.e. by nets or chasing them in a corral (Diverio et al., 1997)”